

ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ

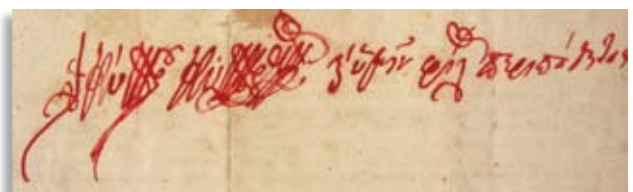
ΝΕΟΑΠΟΚΤΗΘΕΝΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΥΠΡΟΥ ΕΜΠΛΟΥΤΙΖΟΥΝ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ

● Του Στυλιανού Περδίκη

Διευθυντή Μουσείου Ιεράς Μονής Κύκκου

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας πριν από λίγο καιρό με ανακοίνωσή της ενημέρωνε ότι μετά από 2,5 χρόνια διαπραγματεύσεων απέκτησε έναντι του ποσού των 5,25 εκατομμυρίων ευρώ τη χειρόγραφη αυτοβιογραφία του Ιάκωβου Καζανόβα (1725 – 1798). Το αποτελούμενο από 3700 σελίδες έργο του γνωστού Βενετού καρδιοκατακτητή είναι γραμμένο στη γαλλική γλώσσα και φέρει τον τίτλο: «*Η ιστορία της ζωής μου*». Πριν την αγορά προηγήθηκαν διαπραγματεύσεις δύομισι ετών, ώστε από τα επτά εκατομμύρια που ζητούσαν οι κάτοχοι του έργου να συγκατανεύσουν τελικά στα πεντέμισι εκατομμύρια ευρώ. Τιμή πρωτάκουστη για την παγκόσμια αγορά χειρογράφων βιβλίων. Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας, για να κατορθώσει την υλοποίηση της αγοράς, χρειάστηκε τη μεσολάβηση – στήριξη χρηματοπιστωτικής εταιρείας! Η οικονομικά δαπανηρή αυτή πράξη των Γάλλων, πέραν των άλλων, φανερώνει την εκτίμηση, την αγάπη, το ενδιαφέρον και τον ζήλο, που αισθάνονται και επιδεικνύουν για έργα, που άμεσα ή έμμεσα έχουν σχέση με την πολιτισμική τους κληρονομιά. Είναι απαύγασμα της πολιτιστικής τους στάθμης, κάτι που δεν συντελείται από τη μια μέρα στην άλλη.

Στην άλλη άκρη της Ευρώπης, για μας τους Έλληνες Κύπριους, αυτές οι ενέργειες ακούγονται εξωπραγματικές, αν όχι ακατανόητες. Μπορεί

Ο Εθνομάρτυρας αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός (1810-1821) και ερυθρόγραφο υπογραφή του από νεοαποκτηθέν έγγραφο. (Ο Κύπριος Κυπριανός και υμίν φίλος περιπόθητος)

η ιστορική μας πορεία σ' αυτό τον τόπο να είναι μακράιωνη και πολυτάραχη, αλλά τα γραπτά τεκμήριά της, τόσο των αρχαιότερων ιστορικών εποχών, όσο ακόμη και της σύγχρονης μας ιστορίας είναι διάσπαρτα στο εξωτερικό ή στα χέρια ιδιωτών συλλεκτών, και κανένας κρατικός φορέας δεν ενδιαφέρεται για τον εντοπισμό, καταγραφή ή για την επαναφορά τους στην Κύπρο. Ατυχώς τα κατάλοιπα της πνευματικής μιζέριας, που κατά μεγάλο μέρος οφείλονται στην επί αιώνες κατοχή του τόπου από ξένους δυνάστες, είναι ακόμη εμφανή τόσο στις μάζες του ντόπιου πληθυσμού, όσο ιδιαίτερα και στις εκάστοτε πολιτειακές μας ηγεσίες. Οξύ πνεύμα ιστορικής συνείδησης, το οποίο είναι από τις βασικές προϋποθέσεις για τη σύσταση και διαφύλαξη αρχείων, δεν υπάρχει. Δεν είναι καθόλου τυχαίο, που μισό αιώνα μετά τη σύσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας η Κρατική Βιβλιοθήκη Κύπρου και το Δημόσιο Αρχείο Κύπρου βρίσκονται σε εμβρυακή κατάσταση, χωρίς δικά τους κτήρια και με ταπεινούς οικονομικούς προϋπολογισμούς

Εξαίρεση στα πιο πάνω αποτελεί η Ιερά Μονή Κύκκου, η οποία στην τελευταία δεκαετία με τα ερευνητικά της κέντρα, όχι μονάχα προχωρεί στον εντοπισμό αρχειακού υλικού και στην έκδοσή του, αλλά και στην αγορά του. Πέραν των τριάντα χειρόγραφων βιβλίων έχουν αγοραστεί ή δωρηθεί στο Μουσείο της Μονής. Μερικά μάλιστα είναι περγαμηνά, και διασώζουν έγχρωμες μικρογραφίες. Αρχειακό υλικό σημαντικών προσωπικοτήτων της

Μερικά από τα νεοαποκτηθέντα έγγραφα

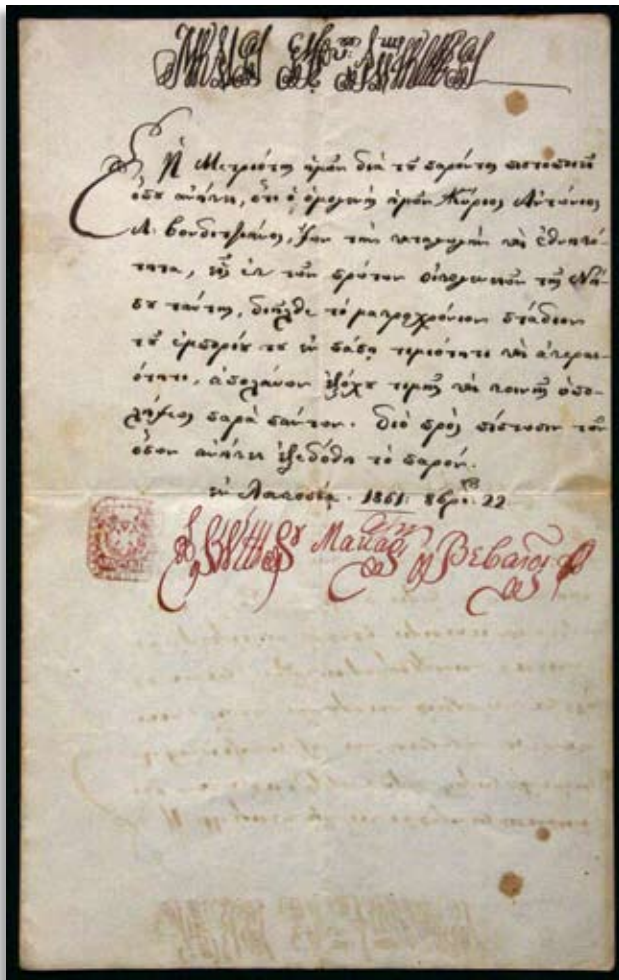

Έγγραφο του εθνομάρτυρα αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανού (1810-1821)

Κύπρου και του ευρύτερου Ελληνισμού ή σχετικού με τη δράση της Ε.Ο.Κ.Α. αποθησαυρίζεται στα αρχεία της Μονής Κύκκου.

Από δημοπρασία στη Γενεύη της Ελβετίας πρόσφατα αγοράστηκε χειρόγραφη επιστολή του εθνομάρτυρα αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανού (1810 – 1821). Ιδιαίτερα σημαντικό απόκτημα είναι οι τόμοι του Ενωτικού Δημοψηφίσματος του 1950. Πρόκειται για τη μία από τις τέσσερις σειρές, αυτή που προοριζόταν να παραδοθεί στην Αγγλική Κυβέρνηση και η οποία δεν έγινε δεκτή. Τελικά παρέμεινε στο Λονδίνο στους κύκλους της Κυπριακής Αδελφότητας, απ' όπου κατέληξε στο Αρχείο της Μονής Κύκκου.

Αρχές Ιανουαρίου του τρέχοντος έτους, παρά το ότι διάγουμε περίοδο έντονης οικονομικής κρίσης, ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος δεν δίστασε και χωρίς δεύτερη σκέψη αγόρασε σειρά χειρογράφων αρχιεπισκοπικών, μητροπολιτικών και άλλων εγγράφων, που του προτάθηκαν από ιδιώτη συλλέκτη. Πρόκειται για 17 πρωτότυπες αδημοσίευτες αρχιεπισκοπικές επιστολές και αντίγραφα συμφωνητικών εγγράφων εποχής, που εκτείνονται στα έτη 1790 – 1896. Προέρχονται από τους αρχιεπισκόπους Κύπρου: Χρύσανθο (1767 – 1810), Κυπριανό (1810 – 1821), Δαμασκηνό (1824 – 1827), Πανάρετο

Έγγραφο του αρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου Α' (1854-1865)

(1827 – 1840), Ιωαννίκιο (1840 – 1849), Μακάριο Αα (1854 – 1865), και Σωφρόνιο (1865 – 1900). Δύο είναι από τους μητροπολίτες Πάφου Χρυσανθο (1805 – 1821) και Χαρίτωνα (1827 – 1854) και τέσσερα από τους μητροπολίτες Κιτίου: Λεοντίου Βα (1821 – 1837) και Κυπριανού (1868 – 1886). Ακολουθούν περιλήψεις κάποιων από τα νεοαποκτηθέντα έγγραφα.

Η παλαιότερη επιστολή είναι του αρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσανθου του έτους 1790, και απευθύνεται στον γιατρό Γεώργιο Χοϊδά στη Λάρνακα. Σχετίζεται με το διαζύγιο από τη σύζυγο του Μαριού του Πγερή από τη Λευκωσία. Η επόμενη επιστολή του αρχιεπισκόπου Χρυσανθου φέρει ημερομηνία 8 Ιανουαρίου 1807, και απευθύνεται στον πρόξενο της Αγγλίας στη Λάρνακα Αντώνιο Βοντιτζιάνο και του γνωστοποιεί ότι είναι δύσκολο να του ξοφλήσουν τις επτά χιλιάδες γρόσια, που του χρωστούν.

Από τις δύο επιστολές του εθνομάρτυρα αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανού η αρχαιότερη, με ημερομηνία 2 Απριλίου 1821, απευθύνεται σε μη καθοριζόμενο άτομο, πιθανόν όμως σε πρόξενο στη Λάρνακα, και ζητά την κατανόησή του για την παρατηρούμε-

νη καθυστέρηση στην εξόφληση χρέους.

Στα 1816, 25 Αυγούστου ο Κύπρου Κυπριανός επικυρώνει με τη διά κινναβάρεως υπογραφή του την πώληση στη Λάρνακα, ενορία Αγίου Ιωάννου, της οικίας του Γιαννάκη Κραμβή στη Μαργαρώνα, σύζυγο του αείμνηστου Γίσουφ Χόμψη (Ιωσήφ Χομψής, δηλαδή από την πόλη της Συρίας Χομς) για 5400 γρόσια.

Ολόκληρη η σύνοδος της Εκκλησίας της Κύπρου στις 11 Αυγούστου 1826, ερυθροϋπογραφούντος του αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού και ακολουθούντων των μητροπολιτών Πάφου Παναρέτου, Κιτίου Λεοντίου Β', και Κυρηνείας Χαραλάμπους, υπόσχεται ότι θα ξοφλήσει το δάνειο, που έλαβε από τη Μαριού, θυγατέρα του Παύλου Καρύδη, ύψους 30 000 γροσιών με επιτόκιο 12 τοις εκατόν τον χρόνο.

Τα επόμενα έξι έγγραφα είναι του αρχιεπισκόπου Κύπρου Πανάρετου. Το παλαιότερο, με ημερομηνία 23 Μαρτίου 1834, αν και δεν διευκρινίζεται σε ποιον αποστέλλεται, μάλλον είναι σε πρόξενο, αναφέρεται στο χρέος της Μονής Τιμίου Σταυρού Ομόδους προς τον αείμνηστο Ανδρέα Δαβίδ. Αυτό μετά τον θάνατο του Δαβίδ περιήλθε στην αρμοδιότητα του μη κατονομαζόμενου προξένου. Ο αρχιεπίσκοπος υπόσχεται ότι ο οικονόμος της Μονής του Σταυρού Χρυσανθος θα το διευθετήσει. Το ίδιο έτος (1834) ο αρχιεπίσκοπος Κύπρου Πανάρετος γράφει στον Πρόξενο της Αγγλίας στη Λάρνακα Αντώνιο Βοντιτσιάνο ενημερώνοντας τον ότι ο γιατρός Σκοτ και η σύζυγός του Θεοδωρίτσα παρουσιάστηκαν ενώπιον του και ζητούν διάλυση του γάμου τους. Ο αρχιεπίσκοπος, για να προχωρήσει και να εκδώσει διαζύγιο, ζητά τη συγκατάθεση του προξένου, γιατί και οι δύο ήταν Άγγλοι υπήκοοι. Το επόμενο έγγραφο, ημερομηνίας 9 Μαρτίου 1838, είναι αντίγραφο εποχής, και το συνυπογράφουν ο αρχιεπίσκοπος Πανάρετος και ο αλαϊπεγης Λευκωσίας Μαχμούδ. Απευθύνεται στον Τούρκο διοικητή της Κύπρου, που τον αποκαλεί «ηγεμόνα». Καταγγέλλουν απάτη, που διεπράχθη σε βάρος 114 ανθρώπων (χριστιανών και μουσουλμάνων). Αυτοί, ένεκα της ενσκήψασας ανομβρίας και πείνας, συγκεντρώθηκαν στην Σκάλα αναζητώντας εργασία. Εκεί ο Τζιβάνης Ψαράς, Αυστριακός υπήκοος, σε συνεργασία με τον πλοιοκτήτη Παύλο Μουσκούνα, Πάτμιο την καταγωγή, έπεισαν τους συγκεντρωθέντες, με 13 γρόσια τον καθένα, να τους μεταφέρουν στην Αττάλεια της Μικράς Ασίας, για να βρουν εργασία. Μετά από τρεις ημέρες ταξίδι και ταλαιπωρίες, αντί για την Αττάλεια κατέληξαν στην Λεμεσό, όπου, μετά από διαπληκτισμούς και

παρέμβαση των προεστών της πόλης τους αποβίβασαν. Ο αρχιεπίσκοπος και ο αλαϊπεγης ζητούν από τον ηγεμόνα να παρέμβει προς τον Αυστριακό πρόξενο, ώστε ο Τζιβάνης Ψαράς να επιστρέψει το ποσό των 1482 γροσίων, που εισέπραξε από τους απατηθέντες πολίτες, ώστε αυτό να τους επιστραφεί.

Ο Κύπρου Μακάριος με επιστολή του, 19/01/1855, ενημερώνει μάλλον τον πρόξενο της Αγγλίας ότι, παρά την παρέμβασή του, δεν μπόρεσε να γεφυρώσει τη διαφορά, που υπήρχε μεταξύ Κοκκινοπούλλου και Λωβαρίδου. Ενδιαφέρουσα είναι η εμπίεστη σφραγίδα, που φέρει το έγγραφο στην αριστερή γωνία.

Στις 22 Οκτωβρίου 1861 πάλι ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος με έγγραφο του πιστοποιεί ότι ο Αντώνιος Βονδιτζιάνος, Επτανήσιος στην καταγωγή, για μακρό χρονικό διάστημα έντιμα ασχολείτο με το εμπόριο. Και το έγγραφο αυτό διασώζει στα αριστερά της ερυθρόγραφης υπογραφής του αρχιεπισκόπου την επίσημη σφραγίδα του.

Ο αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος, ως πρόεδρος της Επιτροπής του Ελληνικού Γυμνασίου Λευκωσίας, μαζί με τα υπόλοιπα μέλη, υπογράφουν συμβόλαιο έγγραφο (5 Ιουλίου 1896) με τον θεολόγο Σπυριδώνα Σπυριδάκη για την πρόσληψή του για 2 χρόνια ως καθηγητή θρησκευτικών και άλλων μαθημάτων στο Ελληνικό Γυμνάσιο Λευκωσίας, με ετήσιο μισθό 100 στερλίνες. Στο έγγραφο καθορίζονται λεπτομερώς όλες οι άλλες υποχρεώσεις του.

Ο μητροπολίτης Κιτίου Λεόντιος (1821 – 1837) παραχωρεί στις 6 Ιουνίου 1833 διαζύγιο στη Θεοδούλα, θυγατέρα του Παπά Μιχαήλ, από το χωριό Τερσεφάνου, από τον σύζυγό της Δημητρίου Αντώνιο.

Απαντώντας αυθημερόν (26 Νοεμβρίου 1835) ο Κιτίου Λεόντιος στον πρόξενο της Αγγλίας Αντώνιο Βοντιτζιάνο του υπόσχεται ότι θα κάνει ό,τι είναι δυνατό, για να τερματισθεί ο έρωτας μεταξύ του Μιχαήλ Κορδάρη και της Πολυδώρας, η οποία είχε επτανησιακή καταγωγή. Αυτοί δεν μπορούν να νυμφευθούν, γιατί είναι συγγενείς. Ο μητροπολίτης πέραν των συμβουλών που θα παράσχει εισηγείται και άλλα μέτρα για τερματισμό της δυσάρεστης κατάστασης.

Ο Κιτίου Κυπριανός με σημείωμά του, 11/03/1874, ζητά από τον αρμόδιο για τα διαβατήρια (μάλλον στο αγγλικό προξενείο της Λάρνακας) να δώσει διαβατήριο στον ιερομόναχο Σωφρόνιο Χριστοδουλίδη, ο οποίος θα ταξιδεύσει στην Αλεξάνδρεια.

Συμφωνία (Ιούνιος 1880) αγοραπωλησίας με-

Ο αρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσανθος (1767-1810)

ταξύ του μητροπολίτη Κιτίου Κυπριανού και του Άγγλου Λούκ. Με βάση αυτή ο Κιτίου πώλησε στον Λούκ 2500 σκάλες γης, που ανήκαν στο μοναστήρι του Αγίου Νικολάου στο Ακρωτήριο για 400 στερλίνες. Οι λεπτομέρειες της συμφωνίας καθορίζονται στο έγγραφο. Για λογαριασμό του Άγγλου ενεργεί ο Ζήνωνας Πιερίδης.

Ο Πάφου Χρυσανθος βεβαιού ότι πήρε από τον πρόξενο της Αγγλίας Αντώνιο Βοντιτζιάνο 500 γρόσια για μνημόσυνο του Άγγλου Ρουκ. Από αυτά άλλα εδόθησαν στο μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού στο Όμοδος και άλλα στον αρχιερέα.

Εκ πρώτης όψεως διαπιστώνεται ότι τα νεοαποκτηθέντα έγγραφα πρέπει να προέρχονται από το αρχείο του Αγγλικού προξενείου, που λειτουργούσε στην πόλη της Λάρνακας κατά τον 18ο και 19ο αιώνα. Μέσα από τα ευτελή φύλλα χαρτιού διασώθηκαν στην ιστορική μνήμη και έφθασαν μέχρι σ' εμάς κάποιες, έστω και ελάχιστες, πτυχές από τη δράση επωνύμων, αλλά και απλών ανθρώπων του κόσμου της Λάρνακας και της ευρύτερης Κύπρου. Παρελαύνουν μέσα από αυτά αρχιεπίσκοποι, μητροπολίτες, πρόξενοι, πλοιοκτήτες, γιατροί, Επτανήσιοι, Άγγλοι και Αυστριακοί, πιστωτές και δανειζόμενοι, αλλά και απλοί εργάτες, που αναζητούν εργασία, απογοητευμένοι σύζυγοι, που διαλύουν τους γάμους τους, και ερωτευμένοι νέοι. Οι άνθρωποι πάνε κι έρχονται μέσα στη ροή του χρόνου και των αιώνων, αλλά η ανθρώπινη φύση με τις ανάγκες και τα πάθη της μένει σχεδόν αναλλοίωτη. ■